

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Maribosøerne

Natura 2000-område nr. 177
Habitatområde H156
Fuglebeskyttelsesområde F87

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015
Maribosøerne
Natura 2000-område nr. 177
Habitatområde H156
Fuglebeskyttelsesområde F87

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram, Natura 2000-planer, Maribosøerne, Søndersø, Røgbølle Sø, Hejrede Sø, Nørresø, 177.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Fejøgade 1
4800 Nykøbing F
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeret

Sprog:

Dansk

År: 2011

ISBE nr. 978-87-7091-439-0

ISBN nr. 978-87-7091-440-6

Dato: 1. december 2011

Forsidefoto: Luftfoto. Maribo Søndersø.

Fotograf: Jan Kofod Winther

Resume:

Natura 2000-plan for Maribosøerne (nr. 177). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord.....	4
Natura 2000-planlægning.....	5
Områdebeskrivelse.....	6
Trusler mod områdets naturværdier.....	8
Arealreduktion/fragmentering.....	9
Næringsstofbelastning.....	9
Uhensigtsmæssig hydrologi.....	9
Tilgroning.....	9
Uhensigtsmæssig drift.....	10
Invasive arter.....	10
Forstyrrelser.....	10
Prædation.....	10
Igangværende pleje og genopretning.....	10
Tilstand og bevaringsstatus/prognose.....	11
Vurdering af tilstand.....	11
Vurdering af bevaringsstatus/prognose.....	16
Målsætning.....	18
Overordnet målsætning for Natura 2000-området.....	19
Konkrete målsætninger for naturtyper og arter.....	20
Indsatsprogram.....	21
Generelle retningslinjer.....	22
Konkrete retningslinjer.....	23
Mulige virkemidler.....	24
Sammenhæng og synergi med vandplan.....	24
Strategisk miljøvurdering.....	24
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning.....	25
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler.....	26
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver.....	27
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen.....	30

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

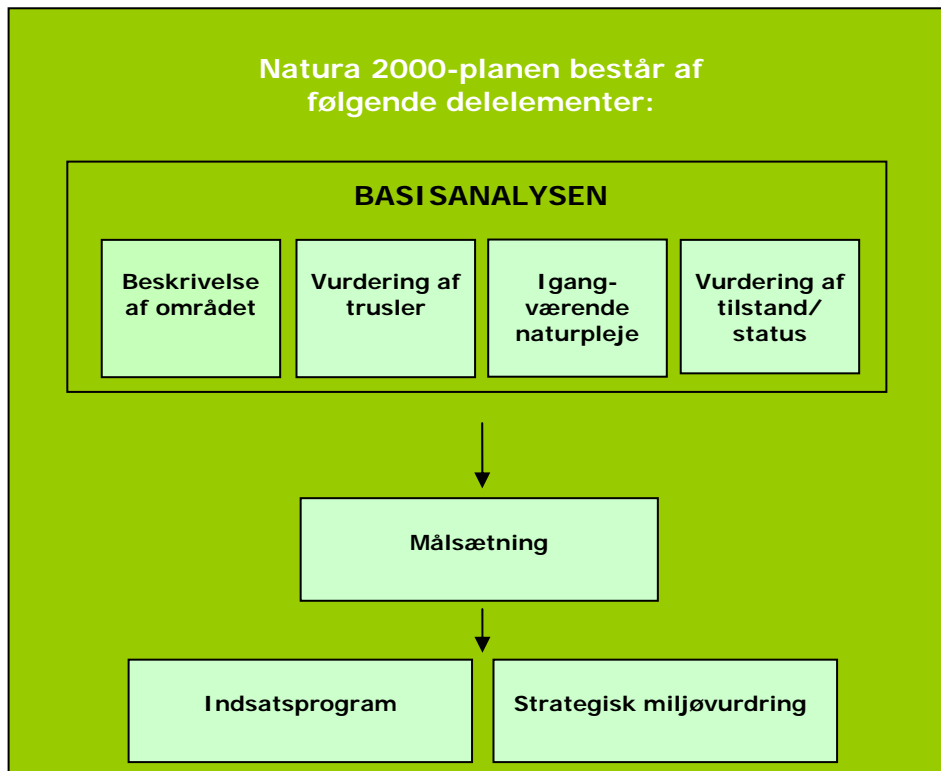
Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger m.m. Der er ikke gennemført konsekvensvurderinger i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling til forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemiddel.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegnings og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 3.806 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af habitatområde H156 og fuglebeskyttelsesområde F87. Skovarealet er på 953 ha, heraf 624 ha med fredskovspligt.

På www.naturstyrelsen.dk samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget.

Maribosøerne ligger i et kuperet bakkelandskab i det ellers flade lollandske landbrugsland. Sidste istid efterlod et dødislandskab med fire søer: Sønder sø, Røgbølle Sø, Hejrede Sø samt Nørresø. Sidstnævnte ligger uden for Natura 2000-området. Desuden forekommer en række mindre søer. De store søer er relativt rene, lavvandede og med omfattende bundvegetation. De er rige på øer, holme og næs, og søbredden er meget bugtet.

Søerne omgives af et storslået herregårdslandskab under de sammenlagte godser Engestofte, Søholt og Ulriksdal samt en række mindre lodsejere. Maribo by ligger i områdets nordvestlige del. Kommunen ejer derfor også sønære arealer samt dele af Søndersø med tre øer. Omkring søerne finder man udstrakte løvskove. Tættest ved søerne findes ellesumpe, åbne moser og enge samt dyrkede marker med enkeltstående ege.

Områdets størrelse og store variation tilbyder utallige levemuligheder for dyr og planter, og intet søområde i Danmark indeholder et mere rigt og varieret fugleliv. Området er derfor Danmarks eneste Ramsarområde med ferskvand efter Ramsarkonventionen om beskyttelse af vådområder.

Det tidligere Storstrøms Amt tog i 1994 initiativ til etablering af Danmarks første regionale naturpark – Naturpark Maribosøerne, som bl.a. omfatter hele Natura 2000-området. Der er udarbejdet en handleplan og en sårbarhedsanalyse, som afvejer benyttelse og beskyttelse i naturparken. Der er oprettet et rådgivende brugerråd, mens Lolland og Guldborgsund Kommune står for driften.

Søkomplekset udgør et af Danmarks største naturligt næringsrige søområder, hvor mange arter vandplanter er udbredt, bl.a. kransnålalger. Således er Søndersø og Røgbølle Sø af habitatnaturtypen kransnålalgesø og Hejrede Sø af typen næringsrig sø. Vandplanten stor najades største bestand i Danmark findes her og er udbredt i alle tre søer inden for Natura 2000-området. Her findes også fiskearten pigsmerling.

Rørsumpen er over flere strækninger i Søndersø domineret af halvgræsarten hvas avneknippe, og enkelte steder vokser en hængesæk ud i søen. Langs søbredderne af Søndersø og Røgbølle Sø findes desuden rigkær af national betydning.

Søerne er omkranset af skove med mange forskellige naturtyper, især bøgeskove på forskellige jordbundstyper.

I skovene yngler havørn, hvepsevåge, lærkefalk og pirol, og der forekommer hele ti arter af flagermus, bl.a. bredøret flagermus.

Den prioriterede naturtype elle- og askeskov er vidt udbredt langs søernes bredder. Skovene på øerne rummer indslag af små- og storbladet lind og skærm-elm.

Maribosøerne er af international betydning for de rastende fuglearter grågås, skeand, troland, lille skallesluger og taffeland og rummer mange andre vandfugle.

Rørskove og øer udgør nationalt vigtige ynglelokaliteter for bl.a. rørhøg, rørdrum, fjordterne, knarand og toppet lappedykker.

Drosselrørsanger og rødhovedet and yngler her som den eneste faste lokalitet i Danmark.

Tranen, der er i fremgang nationalt, ses årligt på enge og i moser i området, men yngleaktivitet er endnu ikke bekræftet.

Figur 2 viser de naturtyper og dyr som området er udpeget for at beskytte, og som dermed er områdets såkaldte *udpegningsgrundlag*.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 156		
Naturtyper:	Kransnålalge-sø (3140) Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160) Kalkoverdrev (6210) Tidvis våd eng (6410) Urtebræmme (6430) Hængesæk (7140) *Avneknippemose (7210) *angiver prioriteret naturtype	Rigkær (7230) Bøg på mor (9110) Bøg på muld (9130) Bøg på kalk (9160) Ege-blandskov (9160) *Skovbevokset tørvemo- se (91D0) *Elle- og askeskove (91E0)
Arter:	Sumpvindelsnegl Pigsmørling	Stor vandsalamander Bredøret flagermus

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 87,		
Fugle:	Rørdrum (ynglende) Grågås (rastende) Skeand (rastende) Taffeland (rastende) Troldand (rastende) Lille skallesluger (rasten- de)	Hvepsevåge (ynglende) Havørn (ynglende) Rørhøg (ynglende) Trane (ynglende) Fjordterne (ynglende)

Figur 2. Naturtyper (med typekode), fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Der er anvendt de autoriserede korte navne på naturtyperne. De fuldstændige navne findes på www.naturstyrelsen.dk

Af ynglefuglene på udpegningsgrundlaget har trane og havørn i de seneste år været inde i en fremgang på nationalt plan. Det samme gælder for trækfuglene grågås og lille skallesluger.

I basisanalyserne for Natura 2000-område 177 se www.naturstyrelsen.dk findes der en mere detaljeret gennemgang af området, som ligger i Lolland og Guldborgsund kommuner og inden for vandplanområdet hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet. Området tilhører den kontinentale biogeografiske region.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er fo-

rekomet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering

Som følge af tilgroning af en række af de tidligere lysåbne naturtyper er flere rigkær og kalkoverdrev meget isoleret beliggende i forhold til hinanden. Naturtypernes tilknyttede plante- og dyreliv har derved en øget risiko for at uddø, fordi de beskedne arealer ikke kan opretholde så mange og store bestande af de pågældende arter, og fordi de isolerede forekomster forringer arternes spredningsmuligheder.

Næringsstofbelastning

Næringsstofbelastning af søerne sker fra regnvandsbetingede udløb, spildevand fra spredt bebyggelse og fra omkringliggende markarealer. Dette er ikke kun en trussel mod sø-naturtyperne, men også de tilknyttede lavbunds naturtyper og dyrearter, f.eks. pignomerling. Dræn fra marker er lokalt et problem i habitatnaturtyperne. Næringsstofbelastning til småsøer og vandhuller er et problem som levested for stor vandsalamander.

Kvælstofpåvirkningen fra luften overskrider den laveste tålegrænse for alle arealer af samtlige tilstandsvurderede naturtyper i Natura 2000-området med undtagelse af rigkær. Den høje ende af tålegrænse-intervallet er tillige overskredet for markante arealendele af hængesæk, samtlige skovnaturtyper samt kransnålalge-sø og brunvandet sø.

Uhensigtsmæssig hydrologi

Visse rigkær trues af afvanding gennem dræn og grøfter.

En række naturtyper og dyrearter trues af skiftende vandstand i Hejrede sø. Det gælder dels arter i vandfasen såsom stor vandsalamander og pignomerling, dels arter som rørhøg og rørdrum, der yngler i rørskov, som tørlægges/oversvømmes ved skiftende vandstande.

Stor vandsalamander trues desuden af udtørring af vandhuller og småsøer midt på sommeren.

Tilgroning

Tilgroning med høje urter og vedplanter er en trussel for nogle enge, som rummer naturtyperne kalkoverdrev, hængesæk, tidvis våd eng og rigkær, som er levested for sumpvindelsnegl og som er fourageringsområde for hvepsevåge. Enkelte tidligere kær og overdrev fremstår i dag som skov.

Ynglende fjordterner kræver årlig fjernelse af træopvækst og anden opvækst for at benytte øerne som ynglested.

Uhensigtsmæssig drift

Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyper forringes eller ødelægges. Der er i øvrigt en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyper mod bl.a. konvertering til skovnaturtyper, der ikke er omfattet af habitatdirektivet.

Invasive arter

Invasive arter som kæmpe-bjørneklo og japansk pileurt er konstateret i naturtyperne rigkær, tidvis våd eng og elle- og askeskov ved Bøndersvig, Søholt og Fuglse Bagskov, samt i skovbevoksninger i Lars Jensens Skov. Nogle af forekomsterne bliver bekæmpet allerede.

Forstyrrelser

På ynglepladserne og i fouragerings- og rasteområderne kræver de forskellige arter på udpegningsgrundlaget et vist mål af uforstyrrelse for at bestanden af den enkelte art kan opretholdes. Det gælder fx tranen.

Bredøret flagermus er for nylig konstateret i Natura 2000-området. Arten forstyrres i det omfang dens levesteder i huse, hule træer mv. påvirkes negativt.

Prædation

Prædation på æg og dununger af terner er sket på nogle af småøerne.

Lokale ræve, rotter og kragefugle udgør en trussel overfor jordrugende fugle.

Igangværende pleje og genopretning

Alle tre søer har i løbet af de sidste 10 år fået en stærkt forbedret vandkvalitet i kraft af en koncentreret indsats for afskæring af spildevand til søerne, sikring af vandstand i søerne samt ved opfiskning af fredfisk og fredning af rovfisk.

Storstrøms Amt indgik i 2005 aftaler med lodsejerne om fredning af rovfisk på samtlige søarealer i området, dvs. at rovfiskene ikke må opfiskes og hjemtages. Aftalen er gældende for 15 år.

Maribosøernes omgivelser er omfattet af en fredning. Bevaringsplan for Naturpark Maribosøerne samler bl.a. op på fredningen, og der er indgået græsnings- eller høslæts-aftaler (MVJ-aftaler) på stort set alle enge og overdrev. En sårbarhedsplan for Naturparken fra 2006 afvejer øgede oplevelser og besøg for offentligheden med beskyttelse af områdets naturværdier.

I sydenden af Røgbølle Sø er der lavet aftale om hegning, græsning samt rydning af opvækst.

Skov- og Naturstyrelsen indgik i 2005 Danmarks største aftale om urørt skov og skov med naturnær skovdrift med det privatejede Engestofte-Søholt Gods – i alt ca. 520 ha, hvoraf godt 300 ha er udlagt til urørt skov. Lolland Kommune har frivilligt udlagt kommunal skov til urørt skov i vestenden af Søndersø og på kommunalt ejede øer.

Et vildtreservat er oprettet i 2000, som regulerer jagt, sejlads og færdsel på de tre store søer.

Det tidligere Storstrøms Amt har sammen med bl.a. lodsejeren reguleret offentlighedens adgang til reden for det ynglende havørnepar. Guldborgsund Kommune arbejder på at forny aftalen om sikkerhedszonen omkring den lokale havørnerede.

Lolland og Guldborgsund kommuner har, med støtte fra Naturstyrelsen, indgået en aftale om bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo ved Maribosøerne.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

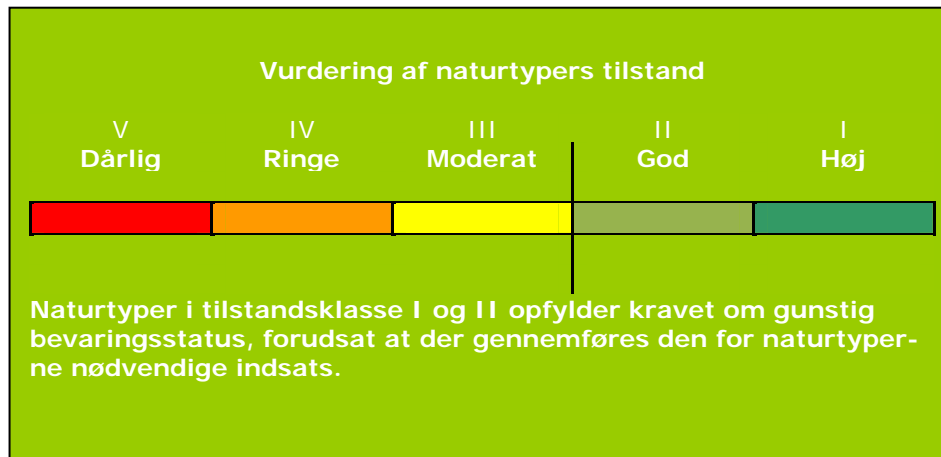
For skovnaturtyperne i området gælder, at det kun er fredskovpligtige arealer, som på nuværende tidspunkt er kortlagt. Således er tilstanden nedenfor kun vurderet for fredskovspligtige skovnaturtyper.

For bøg på kalk gælder, at den kun er fundet på mindre arealer i mosaik med andre skovnaturtyper. Der er ikke registreret specifikke data (herunder arealdata) for denne skovnaturtype, hvorfor det ikke er muligt at vurdere skovtilstanden samt bevaringsprognosen.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden af 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Naturtyperne er kortlagt dels i basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 sønaturtyper.

Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I er bedst og V er dårligst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius 5 m og et strukturindeks baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandringsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen med naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I Natura 2000-området Maribosøerne er skovnaturtyperne bøg på muld og elle-/askesump de arealmæssigt dominerende habitatnaturtyper. Tilstanden af skovene er generelt god til høj.

Blandt de lysåbne naturtyper er især rigkær af arealmæssig betydning, men der er typisk tale om små, fragmenterede forekomster. Selvom strukturen oftest er god, er der kun få forekomster med god - høj artstilstand, hvilket peger på, at næringspuljen er for høj. Tilgroning med især høje urter er også et problem.

Kalkoverdrev forekommer som smalle strimler på de højere beliggende arealer omkring søerne. Manglende eller dårlig drift samt randpåvirkning med næringsstoffer fra dyrkede arealer er oftest årsagen til moderat naturtilstand.

Hængesæk forekommer i betydeligt omfang i Søndersø, men da de største dele af hængesækken er tilgroet og med mere end 50 % træbevoksning falder de uden for naturtypen og er ikke registeret som hængesæk.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets kortlagte naturtyper, dels som graf dels i tabel. Kun en mindre del af søerne/vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Naturtype	Kortlagt areal (hektar) fordelt på Naturtilstandsklasse					Total
	I	II	III	IV	V	
Kalkoverdrev 6210 med *orkideer			3,3	1,3		4,6
Tidvis våd eng 6410		1,0				1,0
Hængesæk 7140 *Avneknippemose			3,7	0,9		4,6
7210		2,5				2,5
Rigkær 7230	0,4	10,8	29,9	2,0		43,2
Bøg på mor 9110	1,3					1,3
Bøg på muld 9130	20,1	203,1	19,2			242,4
Ege-blandskov 9160	0,5	16,0	1,1			17,6
*Skovbevokset tør- vemose 91D0	7,5	4,1				11,6
*Elle- og askeskov 91E0	76,1	97,6	1,4			175,2

* angiver at naturtypen er prioriteret, dvs. at de på EU-plan vurderes som særligt truede eller beskyttelseskrævende.

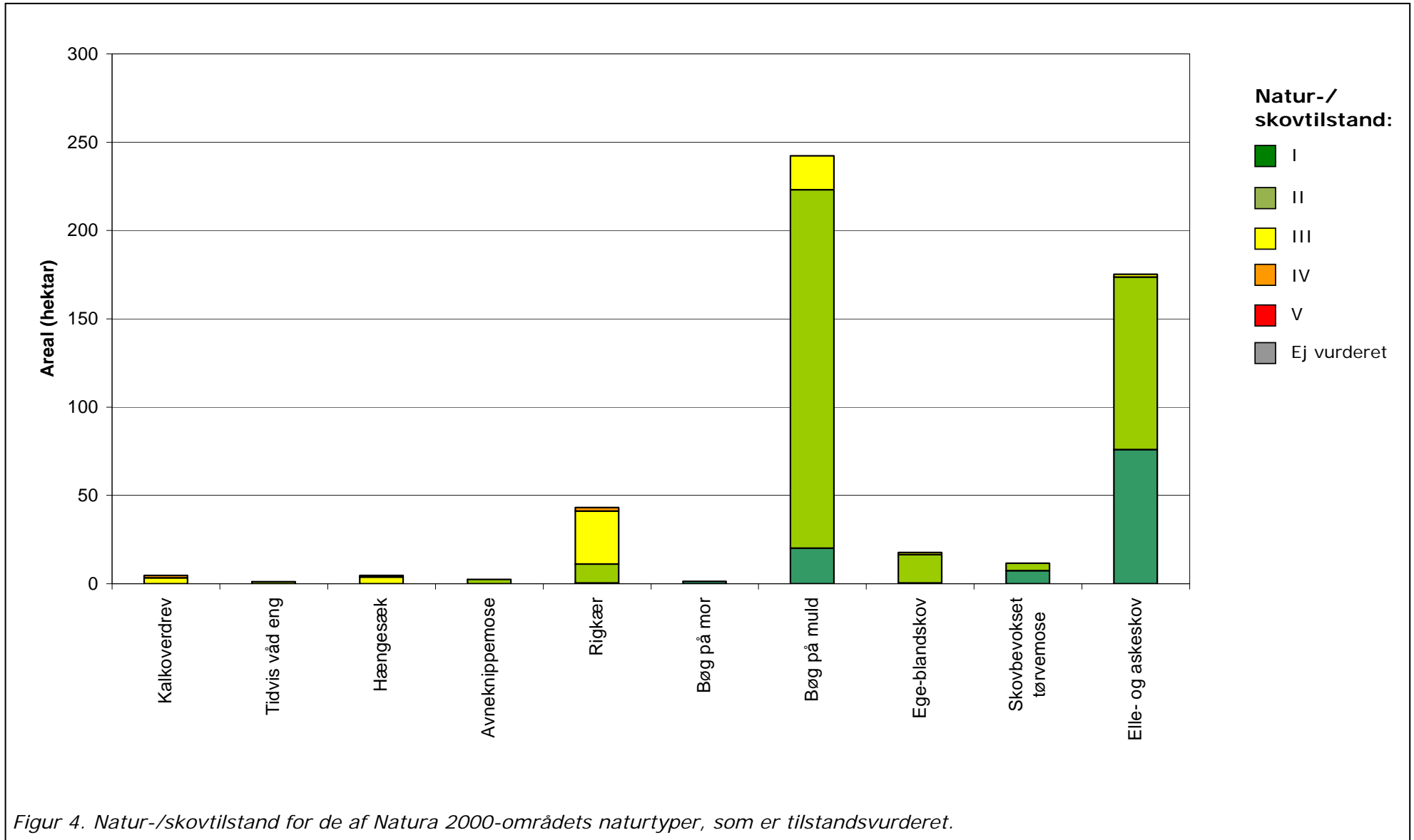
Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Grågæs ved Maribo Søndersø Foto: Torben Hviid

Natura 2000-plan

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtypers og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og de aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Sumpvindelsnegl, da den er fundet i alle 10 udvalgte eftersøgningsfelter
- Havørn og hvepsevåge – især pga. aftalen om urørt skov og naturnær skovdrift på en stor del af skovarealet. Havørn er desuden i fremgang på nationalt plan.
- Rastende grågås, skeand, troidand, taffeland og lille skallesluger - især pga. vildtreservatet og stabile til stigende bestandstal.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Kransnålalge-sø, som forekommer i dele af Røgbølle Sø og Søndersø, pga. kvælstofdeposition (overstiger højeste tålegrænse) og næringspåvirkning fra de omgivende arealer.
- Næringsrig sø, da den er belastet af fosfor.
- Brunvandet sø samt skovnaturtyperne: bøg på mor, bøg på muld, bøg på kalk, egeblandskov, skovbevokset tørvemose samt elle- og askeskov, da næringsstofbelastning af luftbåren kvælstof overstiger højeste tålegrænse for typerne.
- Kalkoverdrev, tidvis våd eng og rigkær pga. tilgroning, næringspåvirkning fra dyrkede marker samt fragmenterede forekomster. Kalkoverdrev og tidvis våd eng tillige pga. kvælstofdeposition
- Avneknippemose og hængesæk pga. tilgroning og kvælstofdeposition
- Trane pga. prædation og forstyrrelser.
- Fjordterne pga. tilgroning og prædation på yngleøer.
- Pigsmerling og stor vandsalamander, da visse yngle/gydeområder udsættes for udtørring

Prognosen er ukendt for:

- Bredøret flagermus, da artens levesteder ikke er undersøgt, hvorfor bestandstal og bestandsudvikling ikke kendes.
- Bræmmer med høje urter, da disse ikke er kortlagt.
- Rørdrum og rørhøg, da ustabil vandstand i dele af søkomplekset har ødelagt rørskov og dermed ynglegrundlaget for arterne, mens der er forholdsvis stabil vandstand i andre dele af søkomplekset og dermed er kvaliteten af rørskove stabil. Prognosen for de to arter er derfor både gunstig og ugunstig og sættes derfor som ukendt.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet.

Kalkoverdrev med lav tidsel ved Maribo Sønderø. Foto: Torben Hviid

Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

I området ved Maribosøerne er der specielt fokus på søerne som levested for en lang række fuglearter samt rigkær og kalkoverdrev som truede naturtyper.

Det overordnede mål for Natura 2000-område 177 er:

- At Røgbølle Sø og Maribo Søndersø samt omgivende mindre søer har en god til høj vandkvalitet og en artsrig undervandsvegetation med forekomst af flere af de karakteristiske arter for kransnålalgesøer.
- At Hejrede Sø har en god til høj vandkvalitet og en artsrig undervandsvegetation med forekomst af flere af de karakteristiske arter for næringsrig sø.
- At søområdet er et godt levested for både internationalt vigtige forekomster af rastende vandfugle som grågås og troldand, for sjældne ynglefugle som bl.a. havørn, rørdrum og fjordterne og for øvrige arter på udpegningsgrundlaget.
- At de omgivende skove og lysåbne naturtyper sikres en god til høj naturtilstand. Områdets artsrige rigkær og kalkoverdrev samt elle- og askeskov, avneknippemose og hængesæk prioriteres højt.
- Områdets økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) sikres som helhed i form af en
  - hensigtsmæssig drift og hydrologi,
  - lav næringsstofbelastning samt
  - gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Maribo Sø-området:

- Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.
- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder.
- Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.
- Særlige rigkær og kalkoverdrev ved Søndersø målsættes til høj tilstand, fordi de indeholder en speciel artsrig vegetation og er voksested for mange orkidéarter.
- Det totale areal med rigkær og kalkoverdrev øges og om nødvendigt på bekostning af arealer med nyeopståede forekomster af elle- og askeskov, jf. afsnit om modstridende interesser.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende habitatarter er stabil eller i fremgang: Bredøret flagermus, stor vandsalamander samt pignomerling.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for trane, havørn, hvepsevåge, rørhøg og fjordterne som ynglefugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede yngle- og fourageringssteder for arterne i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for Rørdrum stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med potentielle og egnede yngle- og fourageringssteder til en bestand i størrelsesordenen 40-50 par.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for lille skallesluger som trækfugl stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede raste- og fourageringssteder for arten i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende trækfugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med potentielle og egnede raste- og fourageringssteder til bestande i størrelses-

ordenen 13.000 grågæs, 2.200 skeænder, 20.000 troldænder og 10.000 taffelænder.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Rigkær og kalkoverdrev med vigtige orkidéforekomster har på nationalt niveau og ligeledes ved Maribosøerne haft en stor tilbagegang, og naturtypernes bevaringsstatus vurderes at være ugunstig. Der bør derfor gøres en indsats for at øge arealerne af de to naturtyper.

Ved Maribosøerne har der tidligere været mere eller mindre sammenhængende arealer med rigkær og kalkoverdrev langs med søbredderne. Mange af forekomsterne er nu mere eller mindre groet til i vedplanter, rigkærene bl.a. ændret til habitatnaturtypen elle- og askeskove.

Øgning af arealet med rigkær og kalkoverdrev vil betyde en mindre indskrænkning af arealet med nyopståede elle- og askeskove. Udvidelse af arealet prioriteres at ske ved eksisterende, værdifulde rigkær og kalkoverdrev for på sigt at genskabe nogle af de større, sammenhængende arealer. Nyopstået elle- og askeskov kan således nedprioriteres til fordel for rigkær .

I de eksisterende rigkær prioriteres en afgræsning og/eller høslæt med henblik på at skabe optimale levebetingelser for et lavtvoksende plantesamfund. Selv om denne udnyttelse ikke er optimal for eventuelle forekomster af sump-vindelsnegl, betyder de naturgivne forhold, at der kan opretholdes mindst 10 % af arealet med relativt højt voksende starsump og lignende, således at der samlet set ikke sker nogen nedprioritering af arten.

Nogle arter og naturtyper tilgodeses af lav vandstand, andre af høj. En konstant vandstand, som søges opretholdt ved det nuværende flodemål, er derfor samlet set at foretrække.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i

4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 Reduktion af kvælstof-deposition på områdets habitatnaturtyper forventes at ske ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændring af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til typerne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, større søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.
- 1.2 Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi, herunder stabil vandstand i områdets søer for at sikre naturtyperne hængesæk, avneknippemose, rigkær samt for arterne rørdrum, rørhøg, stor vandsalamander og pignomerling. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.
- 1.3 De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Plejen skal tilrettelægges lokalt

- i forhold til relevante arters levestedskrav, jf. retningslinje 1.5.
- 1.4 Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.
  - 1.5 Der sikres velegnede levesteder for samtlige arter på udpegningsgrundlaget. Ved levesteder forstås områder med fourageringsmuligheder og (for habitat- og ynglefuglearter) med ynglemuligheder.
  - 1.6 Der sikres tilstrækkeligt uforstyrrede levesteder, med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed, for arterne på udpegningsgrundlaget.
  - 1.7 Invasive arter bekæmpes efter en konkret faglig vurdering, og deres spredning forebygges.

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 For rigkær og kalkoverdrev påbegyndes en udvidelse og sammenkædning af forekomsterne, hvor der er et naturmæssigt potentiale.

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 Skovnaturtyper sikres hvor nødvendigt. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- 3.2 Yngle- og overvintringssteder for bredøret flagermus beskyttes mod ødelæggelse, hvor den registreres og hvor det skønnes nødvendigt.
- 3.3 Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen sikres mod ødelæggelse.

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 Rigkær sikres hensigtsmæssig hydrologi og arealdrift. Næringspåvirkning fra dyrkede marker og vedplantetilgroning forebygges hvor det er muligt.

- 4.2 Kalkoverdrev med vigtige orkidéforekomster sikres en for naturtypen hensigtsmæssig arealdrift.

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatsforanstaltninger forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

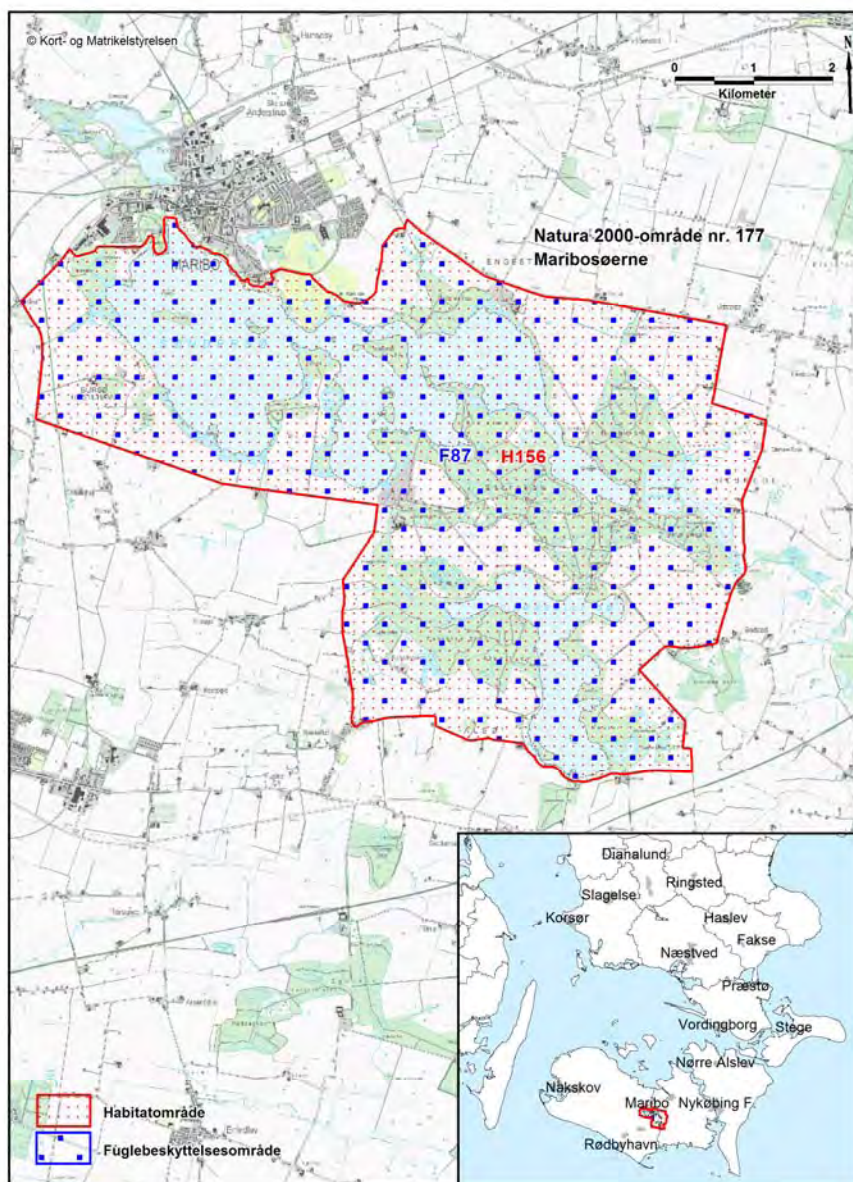
Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 177

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Copyright © Kort- og Matrikelstyrelsen

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i [bilag 2](#) - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område. Se www.naturstyrelsen.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstoffbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi

de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-område nr. 177: Maribosøerne kan ses på www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk